לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה ט.

מלכות פרס בפני הבית. בזמן הבית בעודו בנוי לאחר שבנאו כורש ממשכה מלכותו שלשים וארבע שנים ובטלה תפשוה בני יון ומלכו מלה ושמונים הרי מאתים וי"ד ובני חשמונאי נטלו מלכות מיונים ומלכו ק"ג והורדוס אחריהם ק"ג הרי ד' מאות וכ' שנה שהיה בית שני בישובו: **מכאן ואילך.** ממלכות הורדוס ואילך מרב הבית ובטלה מלכותן: **לא חשוב.** והבא למנות סדר חכמים ומייחס לו שני שטר חוב לו שום מעשה המאורע ימנה לאורכן מעכשיו כך וכך שנים לאורכן הבית. אלמא מאתן ושית קודם חורבן הבית פשטה להא אמרן לעיל (מ"ב): דכומיים וישראל נטלו יחד המלכות מיונים וקתני הכא דישראל מלכו קודם חורבן מאתן ושית: **אמטו לכהי לא חשיב להו.** ר' ישמעאל לעיל (שם) כהדי הך דפשטה על ישראל להא כהנהו לא שלטה עליהן דשותפי הוו: **אמר רב פפא אי טעי האי מנא.** דמנייה להך מתני' דלא חשוב אחר חורבן: **ולא ידע.** כמנין שנים שאחר חורבן הבית כמה שנים טעה בשנה שהוא עומד בה לא ידע אי שנת כ' היא על המאות או שנת כ"א או שנים: **פרטי כמה הוו.** אין אדם טועה במאות אלא טועה בשנה או בשנים דהיינו פרטי דמאות ואלפים הוו כללי: **נשייליה לספרא כמה.** לסופר הכותב גטין ושטרות שהוא מונה למלכות יון כדאמר לקמן (דף י.) בגולה אין מונין אלא למלכות יון ואין מונין לתחלת מלכותן שהיו שם שנים מקוטעות שלא מלכו אלא בעילם ומשם שנים ואילך פשטה מלכותן ומשם והלאה מונין להן כדאמר לקמן (שם) ניישייליה האי מנא לספרא כמה פרטו השנים יש לו על הכלל שלו: **ונעטי עלייהו.** תנא עשרין שנין אם יש לו לסופר פרט ט"ו על כללו למנין יונים יש לו לתנא ל"ה פרט על כללו למנין שני מורכן: **לחומריה.** קשה כלומר סכום משנתו ימצא כהוגן שהרי מנין הסופר מתחיל ש"פ שנים קודם החורבן כדתניא לעיל דיון נטלו מלכות לסוף ל"ד לבנין הבית הוסף עליהם שנים שאין מונין להן הרי תחלת מניינם לסוף מ' לבניינו דהיינו ש"פ קודם מורכן ונמצא כשהתחיל תנא למנות לאורכן ומנה כבר כ' שנה נשלם כלל הסופר להיות ד' מאות וכשהיה לסופר אחת פרט הרי ליה לתנא כ' ואחת כשהיה לסופר עשר שנים פרט היה לו לתנא ל' כשהגיע הסופר לת"ק ואחת יש לו לתנא קכ"א דהוי פרטי כ"ת. וה"ה דאלו למיתני בלבר מנייהו ממנן ואילך אי מד מוסבנא ולדך קנרה נקט למלתיה: **ולי טעי ספרא.** כפרטא דיליה נשייליה לתנא כמה פרטא דיליה ובלבר מנייהו עשרין וטעמא דספרא שנים ואם יהיו לו לתנא מאתים ול' יהיו לו לסופר שש מאות ועשר ואם יש לתנא מאתים ועשר יהיו לו לסופר חמש מאות ותשעים. וה"ה דאלו למיתני ניטפי עלייהו ממנן אלא מסוס דלך קנרה נקט ועוד דבעי לאוקומי בגירות אספרא ותוספתא לתנא מסוס סימנא דספרא בגירא ותנא תוספתא: **ולימנך.** שלא (ב) תתחלף הי מבלר והי מטעי: **ספרא בגירא.** מדקדק במיבות וכותבן במסורה בחסרון אותיות: **תנא תוספתא.** תני תוספתא: **שש אלפים שנים.** נגזר על העולם להתקיים כמנין ימי השבוע וכיום השביעי שבת וכשבעת אלפים נוח לעולם: **שני אלפים.** לאשונים נגזר עליו להיות תוהו בלא תורה: **ושני אלפים תורה.** בלא ימות המשיח: **ושני אלפים ימות המשיח ובעונותינו שרבו ילאו.** משני אלפים אחרונים מה שילאו ומשיח לא בא: **אי נימא ממתן תורה ועד עכשיו.** עד גמר אחרונת אלפים לבריאת עולם כדקתמרת ליה ל' אלפים: **דכי מעיינת בהו.** בשני דקודם ממן תורה תרי אלפים ופרטי מאלף שלשי תמ"ח שנים משכחת בהו: הכי גרסינן **דכי מעיינת בהו בשני דקודם מתן תורה כו'** ולא גרסינן **ועוד דכי מעיינת כו'.** ופירושם כספרישי. לא ותשוב שנות דור ודור שהי כל אחד קודם שנולד בנו דשנים שלאחרי כן אתה נותן לבן ותמצא מאלפים עד שנולד בן תתרנ"ו שנים ובא מי תק"ב שנים קודם שנולד שם דכתיב (בראשית ה) ויהי כל ימי מתושלח שנה וגו' (שנולד בנו הראשון היה בן ת"ק שנים (ג) ויפת הוא הגדול ממם שנה ומם גדול משם שנה הרי תק"ב שנים לבא כשנולד שם כדכתיב (שם יא) (שם) בן מאה שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול ואם שם לת"ק שנים דבא אתייליד כי מבול שנתים אחר המבול הוה ליה בר ק"ב דהא כתיב (שם ז) ובא בן שם מאות שנה והמבול היה חשוב תק"ב דבא ומאה דשם עד ארפכשד והוסף על נ"ו של פרט הרי תרנ"ח וארפכשד הוליד את שלח בל"ה הרי תרל"ג ומשלח עד עבר ל' הרי תשכ"ג ומעבר עד פלג ל"ד הרי תשנ"ז ומפלג עד רעו ל' הרי תשפ"ז ומרעו לשרוג ל"ב הרי תתי"ט ומשרוג לנחור ל' הרי תתמ"ט ומנחור לתרח כ"ט הרי תתע"מ ומתרח לאברהם ע' הרי תתקמ"מ על אלף ומאברהם עד יצחק ק' הרי אלפים ומ"מ ומיצחק עד ממן תורה ת' שנים מילד מ' עד שנולד יעקב וברדתו למצרים כתיב (שם מז) ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה הרי ק"ל משנולד יצחק ויעקב היו במצרים רל"ו הרי ד' מאות ומ"מ שנים על אלפים לבריאת עולם ממלא ממתן תורה עד ד' אלפים לבריאתו של עולם אלף ומאם ומאתים ומאתים: **אלא מן ואם הנפש וגו'.** ומתרגמינן דשעבידו לאוריתא: **וגמירי דהיה שעתא הוה אברהם בר נ"ב.** דתני תנא: **תמ"ח שנים.** היו בלירן לך: **כי מעיינת מואם הנפש אשר עשו עד מן תורה.** הכי הוו הוסף אותן על מנין ממן תורה ונמצא אלפים מכוונין מואת הנפש אשר עשו וגו' עד גמר ד' אלפים לבריאת עולם והוא קע"ב שנים לאחר מורכן כילד הרי מנין עד יצחק מלרים תמ"ח על עודף אלפים וכתיב (מ"ח ו) ויהי בשמנים שנה והרבע מאות שנה ללאת בני ישראל עד ויבן שלמה את הבית הרי אתקכ"ח על אלפים כשנבנה הבית וימי בית ראשון ועשר הרי שלשה אלפים ושל"ח שנים וגלות בבל ע' שנים הרי ת"ח וימי בית שני ת"ך הרי אתכ"ח נמצא קע"ב חסרין מד' אלפים והכי תני בסדר עולם: **אי טעי תנא.** דתני ובעונותינו שרבו ילאו ומהן מה שילאו ורוצה למנות כמה יצאו מימות המשיח וטועה בשנה או בשנים או יותר דלא ידע פרטי על כלל המאות כמה הוו דאין אדם טועה במאות לפיכך לא הוצרך רב פפא לאת סימן בטעותא דכללי: **נישייליה לספרא.** המוזה למלכות יון כמה פרטי הוא כותב על כללא דיליה: **ונעטיה.** תנא בפרטא דיליה על פרטא דספרא: **מ"ח שנה.** שהרי מנין התנא מתחיל לאחר קע"ב שנים לאורכן הבית ששלמו שני אלפים תורה ומנין הסופר מתחיל ש"פ שנים קודם חורבן הבית הרי מנין הסופר קודם לתנא תקנ"ב שנים וכשמוזה התנא אחרנעים שנה נשלמו כללו של סופר לשש מאות והתחיל פרטו מכאן ואילך כשהיה לו שנה פרט היו לו לתנא מ"ט כשהיו י' שנים פרט היו לו לתנא נ"ח. וה"ה דאלו למיתני ניטפי עלייהו ג' ושנים שנה שהי' לו לסופר קודם שהתחיל לספרא כמה כתיב וניטפי עלייהו ארבעין ותמני ומשכח ליה לחומריה וסימנך ארבעים

מלכות פרס בפני הבית שלשים וארבע שנה מלכות יון בפני הבית מאה ושמונים שנה מלכות חשמונאי בפני הבית מאה ושלש מלכות בית הורדוס מאה ושלש מכאן ואילך צא וחשוב כמה שנים אחר חורבן הבית אלמא מאתן ושית הוו ואת אמרת מאה ושמונים הוו אלא עשרין ושית שנין קמו בהימנותייהו בהדי ישראל ולא אישתעבדו בהו ואמטו להכי לא קא חשיב להו כשפשטה מלכות הרשעה על ישראל אמר רב פפא אי טעי האי תנא ולא ידע פרטי כמה הוה לישייליה לספרא כמה כתיב וניטפי עלייהו עשרין שנין ומשכח ליה לחומריה וסימנך יזה לי עשרים שנה (אנכי) בביתך אי טעי ספרא נשייליה לתנא כמה חשיב ונבצר מינייהו עשרין שנין ומשכח ליה לחומריה וסימנך (ז)ספרא בצירא תנא תוספאה (ז)תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי העולם שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח בעונותינו שרבו יצאו מהן מה שיצאו מהן שני אלפים תורה מאימת אי נימא ממתן תורה עד השתא ליכא כולי האי דכי מעיינת בהו תרי אלפי (ח) פרטי דהאי אלפא הוא דהואי אלא (ז)מואת הנפש אשר עשו בחרן וגמירי דאברהם בההיא שעתא בר חמשין ותרתי הוה כמה בצרן מדתני תנא ארבע מאה וארבעים ותמניא שנין הויין כי מעיינת ביה מהנפש אשר עשו בחרן עד מתן תורה ארבע מאה וארבעים ותמניא שנין הויין אמר רב פפא אי טעי תנא ולא ידע פרטיה כמה הוי לישייליה לספרא כמה כתיב וניטפי עלייהו ארבעין ותמני ומשכח ליה לחומריה וסימנך ארבעים

וגמירי דאברהם אבינו בההיא שעתא בר חמשין ותרתי שנין הוה. ולתנ"ג דכתיב (בראשית יב) ואברם בן חמש (שנים) ושבעים שנה בצאתו מחרן שתי ילאות הוו שהרי בברית בין הבתרים היה בן שבעים ולו היה בת"י ושוב חזר לחרן ועשה שם חמש שנים כדאיתא בסדר עולם ובפ"ק דשבת (דף י. ד"ה ושל) האמרתי היטב: אמר

מסורת הש"ס

(א) [פי' מהגה הסיפר כגון משה בלא ר"ו לאמר בלא ר"ו אבל התנא מנהגו לכתוב הסיפר מלא בלא מיסור עי' בענדון ערך ספר כ'], (ב) קנהדרין לז., (ג) נדפיר, (ד) בפ"ר: מגלפים לתורה, (ה) [שיך לפ"ב לאחר ד"ה לתרגיעים].

תורה אור השלם

1. זה לי עשרים שנה בביתך עבדתיך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך ושש שנים בצאנך ותחלף את משכרתי עשרת מנים:
בראשית לא מא

2. ויקח אברם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו ואת הנפש אשר עשו בחרן ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען:
בראשית יב ה

הגהות הב"ח

(א) גמ' תרי אלפי ופרטי: (ב) רש"י ד"ה ויסתעך שלא תתלף: (ג) ד"ה ה"ג דכי וכו' יפת הוא הגדול. כ"כ עין בפ' בן סורר ומורה דף פ"ט:

מוסף רש"י

שני אלפים תוהו. תחת שלא ניתנה עליהן תורה והיה הכולם כתוהו ומתחם הראשון על שהיה אברהם בן נ"כ שנה מיום קראלי אלפים דכשנשלמו אלפים שנה עסק (בראשית יב) ואת הנפש אשר עשו בחרן, ומתרגמינן דשעבידו לאוריתא בחרן, ואמרינן גמירי דההוא שעתא הוה אברהם בר נ"כ שנין (סנהדרין צז:). **ושני אלפים תורה.** מן הנפש אשר עשו בחרן עד אלפים שנות המשיח, אחרונים ושמנה שנה עד שנולד יצחק ושנים שנה משנולד יצחק עד שנולד יעקב הרי ק"מ, וק"ל שהיו ליעקב כבשה לאברהם הרי ת"ל, ולד"ו שעמדו במצרים הרי תמ"ח, ומשילאו ממצרים עד שנבנה בית ראשון מ"מ, דכתיב (מ"א ו) ויהיה בשמנים שנה והרבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים וגו' הרי אתקכ"ח, וש"י שעמד בית ראשון, דמיומנו קראלי עד שנות שנות המלכים, וע' שנה דגלות בבל, ות"כ שעמד בית שני, הרי תת"ק, ואתקכ"ח הרי אלפים פחות קע"ב, וקע"ב קודם הבלמת ל' אלפים מחבר הבית ולסוף אומן קע"ב נשלמו שני אלפים תוהו, ואחרי דאמר שני אלפים תוהו קאמר שני אלפים תורה, ולא שתבלה תוהו אחר שני אלפים. מ"ר (שם). **ושני אלפים ימות המשיח.** שלאחר שיבת אלפים תוהו הוה דינו ביטול הטבעות ומיבלה הגלות (שם). **בעונותינו שרבו.** לא בא משיח לסוף ל' אלפים ויצאו מה שיצאו, שעדיין מעוכב לבא (שם צז:).

מלכות פרס בפני הבית שלשים וארבע שנה מלכות יון בפני הבית מאה ושמונים שנה מלכות חשמונאי בפני הבית מאה ושלש מלכות בית הורדוס מאה ושלש מכאן ואילך צא וחשוב כמה שנים אחר חורבן הבית אלמא מאתן ושית הוו ואת אמרת מאה ושמונים הוו אלא עשרין ושית שנין קמו בהימנותייהו בהדי ישראל ולא אישתעבדו בהו ואמטו להכי לא קא חשיב להו כשפשטה מלכות הרשעה על ישראל אמר רב פפא אי טעי תנא ולא ידע פרטי כמה הוה לישייליה לספרא כמה כתיב וניטפי עלייהו עשרין שנין ומשכח ליה לחומריה וסימנך יזה לי עשרים שנה (אנכי) בביתך אי טעי ספרא נשייליה לתנא כמה חשיב ונבצר מינייהו עשרין שנין ומשכח ליה לחומריה וסימנך (ו)ספרא בצירא תנא תוספאה (ו)תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי העולם שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח בעונותינו שרבו יצאו מהן מה שיצאו מהן שני אלפים תורה מאימת אי נימא ממתן תורה עד השתא ליכא כולי האי דכי מעיינת בהו תרי אלפי (ח) פרטי דהאי אלפא הוא דהואי אלא (ז)מואת הנפש אשר עשו בחרן וגמירי דאברהם בההיא שעתא בר חמשין ותרתי הוה כמה בצרן מדתני תנא ארבע מאה וארבעים ותמניא שנין הויין כי מעיינת ביה מהנפש אשר עשו בחרן עד מתן תורה ארבע מאה וארבעים ותמניא שנין הויין אמר רב פפא אי טעי תנא ולא ידע פרטיה כמה הוי לישייליה לספרא כמה כתיב וניטפי עלייהו ארבעין ותמני ומשכח ליה לחומריה וסימנך ארבעים

רבינו חננאל

מלכות פרס בפני הבית ל"ד שנה מלכות יון בפני הבית ק"פ שנה מלכות בית חשמונאי ק"ג שנה מלכות הורדוס ק"ג מיכן ואילך צא וחשוב לחרבן. הנה ממלכות בית חשמונאי מלכות רומי היא אלמא מאתן ושית הוו. ופריקי' ר' יוסי כ"ע דקמו להו בהימנותיהו לא חשיב להו דלא חשיב אלא שנין דאישתעבידו להו והני כ"ע לא אישתעבידו להו. אמר רב פפא אי טעי תנא ולא ידע כמה פרטי. והוא התנא דתני להא מתניתא דר' יוסי ואמר מלכות פרס בפני הבית ל"ד שנה מלכות יון בפני הבית ק"פ שנה מלכות בית חשמונאים ק"ג מלכות הורדוס ק"ג שנה לדברי ר' יוסי אתה מוצא בעת שחרב הבית היה למלכות יון שפ"ו שנים אלא שאין אנו עכשיו מחשבין להן כן לפי ששש שנים מלכו בעילם ואח"כ פשטה מלכותם בכל העולם כדבעינן למימר לקמן הלכך הנך שית שנין דלא פשטה מלכותם בכל העולם לא חשבינן להו וכי בצרת להו משני מלכותם הוו להו בעת שחרב הבית ש"פ שנים שכל ימי הבית ת"כ הוו דל מינייהו ל"ד לפרס ושית שמלכו יון בעולם הא מ' אישתיירו להו ש"פ שנה הלכך כד מוספת על שנות החרבן ש"פ שני משכחת להו (ט) לשני מלכות יונאי: חרבן הבית תתקע"א זה הוא התנא שמחשב תתקע"א לחרבן וספרא מחשב למלכות יון שהוא קודם החרבן ש"פ שנה. ובזמן שיש לחרבן תתקע"א שנה הוא למלכות יון אלף ג) שנה והוא חשבון השטרות שהתחילו למנות משנת שלשת אלפים וד' מאות (וארבעים ושמונה) לבריאת עולם והסימן ג' תמ"ח לפי שאחר אלפים ותמ"ח שנה לבריאת עולם יצאו בני ישראל ממצרים וניתנה להם התורה והסימן ב' תמ"ח ואחר ת"פ שנה לצאתם ממצרים בנה שלמה בית ראשון ועמד ת"י שנה ואחר ע' שנה לחרבן הבית נבנה בית שני ומלכו בו פרסיים ל"ד שנים ומלכו יון שש שנים בעילם ואחר כך פשטה מלכותם בכל העולם נמצא עתה מעת שנבראו העולם עד ששפשטה מלכות יון בכל העולם ג' תמ"ח ולפיכך כשאתה משליך משנת העולם ג' תמ"ח הנשאר בידך משני העולם הוא מנין שני מלכות יון כפי שנתינו זו שהיא שנת ד' אלפים ג) ותתי"ג לעולם כשתסיר מהם ג' תמ"ח נשארו בידך אלף ושל"ה למלכות יון ואם יעבה התנא בפרטן שהן ע"א ישאל לסופר כמה פרטין, יאמר לו נ"א מוסיף כ' הרי ע"א ואלו הן פרטי התנא וסימן זה לי עשרים שנה בביתך. כלומר עשרים שנה למצוא חשבון חרבן הבית וכן אם טעה הסופר בפרטיו שואל לתנא כמה פרטיו ופותח כ' ומוצא פרטיו וסימן תנא תוספאה

ספרא חסריה: תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי עלמא שני אלפים תהו. פי' שני אלפים שנה משנברא העולם עד שבא אברהם אבינו והכניס בני אדם תחת כנפי השכינה כדכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן וגמירי דאברהם אבינו בההיא עידנא בר נ"ב שנין הוה. מ"ח עם נ"ב הרי מאה לא"א בשהוליד את יצחק ועל יצחק נאמר כי גר יהיה זרעך וגו' גירות ועבודות ת' שנה עד שיצאו ממצרים הרי חמ"ח שנים מההיא שעתא ופרטן מ"ח עד שהוליד את יצחק ס' עד שהוליד יצחק את יעקב מאה ול' עד שירד יעקב למצרים מאתים ועשר שנים עד שיצאו ממצרים מנין רד"ו ובשנת אלף תקנ"ב למתן תורה ואח"כ שני אלפים תורה ובעונותינו שרבו ויצאו מימות המשיח תתי"ג שנה עכשיו אם טעה זה התנא פי' שאסר ובעונותינו שרבו יצאו מהם כך וכך והוא שמחשב לבריאת עולם ובפרטי שואל לסופר פירוש שמחשב למלכות יון כמה פרטי בידו ואמר לו נ"א מוסיף עליהן מ"ח

ט) נ"ל נמי מלכות יוחלף כמו שמתינו זו שכתב לחורבן הבית תתקע"ה וכו' שמחשב תתקע"ה כו' לחורבן תתקע"ה וכו'. ג) נ"ל אלף שנים שנה כנ"ל ועי' בנ"ל ובספר"ל דרכיו נתמנה בנשלמות בשנת ד' אלפים ותתי"ג לספר שזה כתב ז' שנים מקודם. ד) נ"ל ותתי"ג כו' אלף ושנים כו' אמר אלמא כו' אמר אלמא כו' אמר אלמא